

Részvételi hálók: a könyvtár mint beszélgetés

A cikk célja, hogy a könyvtárak döntéshozóit közelebbről megismertesse a részvételen alapuló hálózatokban (vagy „részvételi hálóban”) rejlő lehetőségekkel és kihívásokkal, amellet pedig egy iránytérképet is igyekszik fölrajzolni a blogok, wikik és más új technológiai eszközök könyvtári beintegrálásához.

A könyvtár mint a beszélgetés előmozdítója

Jóllehet a tanulmány elsősorban technológiai ismertető, a fogalmi keretek tisztázására mindenképpen szükség van ahhoz, hogy a részvételi hálókat érteni és értékelni tudjuk. A szerzők eszmefuttatása szerint: a tudás beszélgetés által jön létre, a könyvtárak pedig a „tudásbizniszben” érdekelt intézmények; következésképpen a könyvtárak a „beszélgetésbizniszben” érdekelt intézmények. Az alapgondolat, vagyis hogy a tudás párbeszéd, illetve beszélgetés útján jön létre, már *Szókratész*-nél megtalálható, specifikusabb kifejtésére ugyanakkor a *Gordon Pask*-féle beszélgetésemélet vállalkozott. Ez utóbbi lényege: az ember beszélgetés által tanul. E lényegi gondolat megvalósulásának színterei a könyvtárak, ahol a beszélgetések különböző – implicit vagy explicit – formákat ölthetnek, lett légyen szó a kritikai gondolkodás képességét fejlesztő metakognitív „önkérdégetésről”, referenzinterjúkról vagy olvasói körökről stb. A gyűjteményépítés a kutatók közötti formális párbeszédet, gondolatcserét szolgálja. A megőrzés feladata a régi idők párbeszédeinek dokumentálása.

Ha elfogadjuk, hogy a tudást a beszélgetés szüli, levonható a következtetés, hogy a legjobb tudás abban az optimális információs környezetben jön létre, ahol a beszélgető partnerek a legsokrétűbb és leginkább összetett ismeretekhez jutnak hozzá. Mindent összevetve leszögezhető, hogy a jelenlegi könyvtári gyakorlat megfelelőképpen összeegyeztethető a beszélgetéseméletben megfogalmazottakkal.

A beszélgetést központba állító szemléletnek megvannak a teórián túlmutató, gyakorlati következményei is. Míg a könyvtárak általában a kézzelfogható adatok (kikölcsönzött könyvek száma, az állomány mérete, referenzkérdések száma) tükrében szokták értékelni a maguk tevékenységét, a beszélgetéscentrikus nézőpont rávilágíthat arra, hogy e keveset mondó számok mellett hogyan mérhető a könyvtári szolgáltatás valódi hatása. Felismerhetők az összefüggések a statisztikai adatok és más kimeneti tényezők között. A referenzkérdések száma például a feldolgozott dokumentumok vagy a kölcsönzések számával összefüggésben válik értékelhetővé: mindezen számok a könyvtári környezetben zajló kommunikáció (beszélgetés) kiterjedtségéről, arányairól tanúskodnak. Másfelől egy könyvtár kétféle módon veheti ki a részét például egy, a gyermekek korai írni-olvasni tudását szívügyének tekintő kezdeményezésből. Egy hagyományos szemléletű, a statisztikai számok bűvkörében élő könyvtár a gyerekeknek szóló programok szervezésével, gyerekönyvek kölcsönzésével stb., míg egy, a beszélgetés szerepére koncentráló intézmény a gyermekek írni-olvasni tudásáról szóló párbeszéd dokumentálásával és bemutatásával, valamint a témával kapcsolatban keletkezett források közreadásával is. Egyfelől tehát mint a beszélgetés résztvevője, másfelől mint a beszélgetés, a párbeszéd előmozdítója.

Részvételi hálók, közösségi hálók, web 2.0

A cikk következő szakaszában a szerzők az elméleti megközelítés felől a gyakorlati felé veszik az irányt. Elsőként a könyvtáros világba „nagy csinnadrattával bevonuló”, mára közhelyekké szürkült fogalmak tisztázására vállalkoznak. E fogalmak egytől-egyig a részvételen alapuló hálózatok gyűjtőnév alá sorolhatók.

web 2.0

A web 2.0 definíciója, mint a divatos kifejezések általában, kissé homályos. Leginkább különböző fogalmak gyűjtőneveként fogható fel. Mindenesetre elmondható, hogy a web 2.0 fogalma erősen kötődik az elképzeléshez, amely szerint az internetes szolgáltatások egyre nagyobb mértékben válnak a kommunikáció, a beszélgetés jellemző eszközévé.

A web 2.0 néhány lényegi eleme

Közösségi hálók

A web 2.0-ához kapcsolódó egyik lényegi elgondolás, hogy egy weboldal nem elsősorban „fogyasztásra szánt” információk gyűjteménye, hanem olyan szolgáltatásoké, amelyek segítségével az egyén felépítheti saját hálóját, csoportokba gyűjtve barátait, munkatársait stb. A felhasználók szolgáltatott információk tehát egy végeérhetetlenül bővülő hálózatba toboroznak újabb és újabb tagokat. Néhány példa: *www.flickr.com*; a *The Cheshire Public Library* „Teen Book Blog”-ja, amelyet a könyvtár használó diákok töltenek fel recenziókkal; a MySpace-en található könyvtárak százai stb.

„A tömegek bölcsessége”

Ezzel a címmel 2004-ben *Surowiecki* által megjelent felmérés szerint a tömegek, illetve csoportok közös erővel igen pontos döntéseket képesek hozni. A web 2.0-ás technológiák segítségével a felhasználók jelentős csoportjai gyűlhetnek össze, hogy egy-egy döntésre vonatkozóan véleményüket nyilváníthassanak. A megfelelő döntéshez szükséges információk összegyűjtéséhez jelenthetnek segítséget a különböző közösségi hálók. Akadnak, akik megkérdőjelezzik a tömegek bölcsességét, a *Wikipedia* egyes szócikkeit hozva fel példaként. Mások éppen hogy kedvező véleményt formálnak a Wikipediáról, amikor összehasonlítják azt a hagyományos forrásokkal (pl. az *Encyclopedia Britannica*-val). A tömegek bölcsességének néhány példája: *eBay*, *LibraryThing*, *The Diary Project*.

Lazán illeszkedő kisalkalmazások, API-k

Az *API* (*Application Program Interface*) egy utasításhalmaz, amely az egyes alkalmazások közötti kommunikációt teszi lehetővé a programozó számára. Segítségével a programozó a nélkül is be tud építeni egy programrészt egy szoftverbe, hogy ismerné annak forráskódját. Ilyen például a *Google Maps* API-ja, amelynek segítségével a webfejlesztő műholdas képeket illeszthet egy weboldalba úgy, hogy mindösszesen a szélességi és hosszúsági fokokat adja meg. A lazán illeszkedő

API-k magas szintű szkriptnyelvekkel (pl. JavaScript) oldják meg az alkalmazások integrációját. Példa a már említett *Google Maps* mellett a képek beillesztésére alkalmas *Flickr*, ill. a filmek beillesztésére alkalmas *YouTube*.

Mashupok

A mashupok, magyarul talán „kavarékok” vagy mixtúrák, az alkalmazások és adatok kombinációi révén létrejövő információforrások, szolgáltatások. Az információk fúziójának illetően egyszerűsödése fölvetette az információk elegyítésére, „remixelésre” való jog gondolatát. A nyílt forráskódú szoftverek és a Creative Commons világában a remixelésre való jog felhasználói elvárásként jelentkezik. Hogy mit is takar a „mashup” fogalma, érdemes egy-egy példával illusztrálni:

- a *ChicagoCrime.org* (új URL-címe: <http://chicago.everyblock.com/crime>) a *Google Mapset* használva tünteti fel a városra vonatkozó bűnözési adatokat;
- a *Book Burro* (<http://bookburro.org>) a *Firefox* és a *Flock* böngészők web 2.0-ás kiterjesztése: ha éppen egy könyvről szóló oldalt böngészünk, feltünteti egy ablakban, hogy a könyv az egyes online könyvtárakban (pl. *Amazon*, *Buy*, *Half*) mennyibe kerül, valamint hogy megtalálható-e a legközelebbi könyvtárban;
- az *MIT Library Lookup* programja (<http://libraries.mit.edu/help/lookup.html>) segítségével pedig az *Amazon.com* oldalairól indítható direkt keresés az *MIT Barton* elnevezésű online katalógusában.

Permanens béta-állapot

A permanens béta-állapot részben azt jelenti, hogy egy szoftver mindaddig nem tekinthető befejezett, kész terméknek, amíg a felhasználói közösség kritikával illeti. A *Google* például mindaddig béta-ként határozza meg egy szolgáltatását, amíg a felhasználói nem elégedettek vele, bármilyen stabilnak is nevezhető a forráskódja. A permanens béta-állapot másfelől egy fejlesztési stratégia: a nagyobb applikációkat kisebb komponensekre bontják, amelyeket külön-külön kezelnek. Ily módon a nagyobb alkalmazást egy szerteágazó, széles közösség fejlesztheti, mint például a nyílt forráskódú szoftverek esetén. Példák: *Google Labs*, *MIT Libraries*.

Egy szoftver annál jobb, minél többen használják

Egy web 2.0-s szolgáltatás az által nyeri el értékét, hogy a felhasználók felfedezik maguknak és alkalmazzák. Egy hasonlattal élve: az első faxgép értéke minimális volt, mivel nem volt a világon egy

másik faxgép, amellyel kommunikálhatott volna. Ma egy faxgép vásárlásával a faxgépek szerteágazó hálózatához kapcsolódunk. A közösségi hálók a felhasználói inputra építenek, így azok száma határozza meg értéküket. Az Amazon az által tett szert jelentős értékre, hogy lehetővé tette a könyvek értékelését, osztályozását. Minél több felhasználó fűz kommentárt egy könyvhöz, annál hitelesebb annak értékelése.

Folkszonómia

A folkszonómia egy központi autoritás nélküli osztályozási rendszer. Lényege, hogy egy csoport, közösség tagjai kifejezéseket, „tag”-eket, címkéket rendelnek különböző elemekhez, például fotókhoz vagy blogbejegyzésekhez, és ezeknek a címkéknek a gyűjteménye jelenti magát az osztályozást. Ebben az osztályozási rendszerben a használat (ill. a többet használt „tag”) prioritást élvez a szemantikai pontossághoz képest. Jó példa lehet a folkszonómiára a PennTags (<http://tags.library.upenn.edu/>): egy közösségi „könyvjelzőrendszer” a kedvenc online források megosztására. Az összegyűjtött URL-eket (cikkekhez tartozó linkeket, könyvtári rekordokat stb.) a felhasználók címkézéssel rendszerezhetik. Egy másik példával szolgál a *Hillsdale Teen Library*, amely a könyvtári eseményekről szóló képes beszámolókat a Flickr segítségével teszi hozzáférhetővé (<http://www.flickr.com/photos/hillsdalelibraryteens>).

Új alaptermészetek: az AJAX és a webalapú szolgáltatások

A web 2.0 valamelyest túlmutat azoknak a fogalmaknak a halmazán, amelyeket vele kapcsolatban említeni szoktak. Érdekes ugyanakkor kitérni az e fogalmak mögött húzódó háttér-technológiákra, amelyek meghatározóan hatottak a felhasználói élményre, lényegében átalakítva azt.

AJAX

Az AJAX az „Asynchronous JavaScript and XML” kifejezés rövidítése, vagyis létező webtechnológiák „összeboronálásán” alapszik. Lényegét tekintve, e technológia segítségével lehetségessé válik, hogy a böngésző a nélkül hívjon le s küldjön fel adatokat a szerverre, ill. szerverről, hogy e műveletekhez szükség lenne a teljes weboldal frissítésére. Például, ha régebben rá kívántunk közelíteni (zoomolni) egy térkép egy adott részletére, a közeli térkép betöltésével együtt az egész oldal újratöltődött. A Google Maps világában ez már egészen másként néz ki. A „Click and Drag” („Kattints és fogd!”) típusú műveletek, amelyekkel a desktop-

alkalmazások elkényeztettek bennünket, az AJAX révén már a webnek is lényegi tulajdonságává váltak. Az AJAX-ról mindemellett elmondható, hogy alkalmazása nem igényel különleges programozói ismereteket. Mind a kliens-oldali (JavaScript), mind a kiszolgáló-oldali szkript-nyelvek (ASP, PHP) könnyen elsajátíthatók.

Webalapú szolgáltatások

A webalapú szolgáltatások – vagy egyszerűen webszolgáltatások – szoftverek közötti interakciókat tesznek lehetővé a weben. Mindez különböző protokollok és az XML leíró nyelv segítségével valósul meg. Egy könyvtári katalógus része lehet egy olyan webalapú kereső, amelynek segítségével a felhasználó egyszerre több könyvtári online katalógusban, sőt a kereskedelmi szolgáltatók választékában is kutakodhat egy könyv után, például annak ISBN-je alapján. A webszolgáltatások alkotják a lazán illeszkedő API-k technikai hátterét.

Library 2.0

Walt Crawford 62 különböző, olykor egymásnak ellentmondó definíciót talált e kifejezésre. A cikkírók olyan értelemben használják, mint a web 2.0 könyvtári célokra megfelelő alkalmazására tett kísérletet. Könyvtárosok sokasága használja és hasznosítja a web 2.0 eszközeit: egyesek blogok segítségével tartják a kapcsolatot egymással, ill. jelenlegi és potenciális olvasóikkal; mások wikiken keresztül szolgáltatnak híreket, oktatnak az információs írástudásra; akadnak, akik API-kat fejlesztenek ki könyvtári célokra. Egyszóval, a könyvtárosok lépést tartanak a technológiával. A technológia gyors fejlődése kihívást jelent, amennyiben minden egyes új alkalmazás megjelenésekor mérlegelni kell, hogyan illeszthető be, egyáltalán szükséges-e beilleszteni a könyvtár hosszabb távú stratégiájába. A cikkírók szerint ezek a dilemmák abból adódnak, hogy a könyvtárosok túlzottan a technológiára koncentrálnak ahelyett, hogy a technológia által lehetővé váló jelenségekre figyelnek, amelyek közül a legfontosabb a részvételre, együttműködésre való hívás, invitálás. Ahogyan *Chad* és *Miller* fogalmaznak: „A Könyvtár 2.0 egy olyan 'participatív' (részvételi) kultúra létrejöttét támogatja és segíti elő, amely a könyvtárosok, a műszaki partnerek és a szélesebb közösség előrelátó közreműködésén alapszik...”. Az az axiomatikus kijelentés ugyanakkor, amely szerint a felhasználói részvétel alapján „jó” (hasznos), nem elégséges állítás. A könyvtárvezetőknek fel kell tenniük a kérdést: Mi az alapvető cél? Mindent összevetve, azok a könyvtáros világban tapasztal-

ható kezdeményezések, amelyek a web 2.0 eszközeinek a könyvtár 2.0 szolgáltatásaiban való meghonosítására irányulnak, újító jellegűek, és hasznosnak bizonyulnak a könyvtári célok megvalósításában.

Részvételi hálók

A szerzők szóhasználatában a részvételi hálók fogalma fedi le a web 2.0-ás technológiák és elvek alkalmazásának azon koncepcióját, amely a párbeszédmodellnek egy közösségen belüli implementálására irányul. Más fogalmak adoptálása a célra azok esetleges negatív asszociációja („közösségi hálók”), kétértelműsége („web 2.0”), illetve „szűkös” volta („könyvtár 2.0”) miatt nem jöhetett számításba.

A könyvtár mint beszélgetés

Nézzük, hogy miként alkalmazzák a könyvtárak a részvételi hálókat „tudásmisziójuk” beteljesítéséhez!

A részvételen alapuló könyvtárosság működés közben

A részvételi hálók könyvtárbeli alkalmazásának nyilvánvaló példái a blogok és wikik, amelyek virtuális találkozási pontokat jelentenek az egyének és csoportok számára. Lehetőség van a könyvtár saját Wikipedia-verziójának létrehozására nyílt forráskódú szoftverek felhasználásával akár egyénileg, akár kooperatív módon, más könyvtárakat is bevonva, a lokális szaktudást elegyítve a más intézményekben található szakértelemmel.

A részvételi hálók könyvtári alkalmazása jótékonyan hathat a könyvtárak közötti kommunikációra, ahogy azt például a virtuális referenzrendszerek bizonyítják. Hasznosnak bizonyulhat a helyi közösségek és könyvtárak közötti párbeszéd előmozdítása csakúgy, mint a helyi közösségek és távoli könyvtárak közötti csatornák kiépítése oly módon, hogy a felhasználó biztonsággal bolyonghasson az egymásba illeszkedő, simuló könyvtári hálózatok sűrűjében.

A közös keretbe foglalt, közös „homlokzat” mögé rejtett könyvtári rendszer másik előnye, hogy a felhasználó lokalizációjától függetlenül bármikor könnyedén bekapcsolódhat a beszélgetésbe. A részvételi hálók, a wikik és blogok többek lehetnek, mint a hagyományos könyvtári szolgáltatások se-

gédeszközei. Az új technológiák meghonosítása előtt érdemes mérlegelni, hogy a felhasználói szükségletek kielégítésére született szolgáltatások, könyvtári feladatok mennyiben értelmezhetők újra úgy, mint a beszélgetés/párbeszéd bizonyos formái. Lássuk például a katalógust!

Amennyiben a katalógus beszélgetés, akkor meglehetősen formális és egyirányú. Az adatok megjelenítése szigorú szabályok alapján megkonstruált formában történik, a visszacsatolási lehetőség minimális. Ha szeretnénk a katalógust interaktívabbá fejleszteni, lehetőséget kell teremtenünk a felhasználó számára, hogy a találatok kapcsán felmerülő kérdéseit, ill. az azokra valamilyen módon – például a referenzszolgáltatás révén – megszerzett válaszokat a katalógus vonatkozó rekordjaihoz kommentárként hozzáfűzze. Ily módon párbeszéd alakulhat ki a felhasználói és könyvtári közösségek, a felhasználók és a szerzők, illetve egyéb csoportok között. Az egyes könyvekhez releváns rekordok linkjei illeszthetők, egyes művek köré online olvasói klubok szerveződhetnek stb. Így a katalógus nem pusztán információt szolgáltat, hanem segíti a felhasználókat, hogy a beszélgetésben való részvétel révén felépítsék tudásukat.

Egy másik jó példa lehet a beszélgetés-központúság fejlesztésére a katalógus és a kölcsönzési adatok összekapcsolása. Jelenleg a visszakeresés a metaadat-rekordokban, a preferált MARC mezőkben (pl. címmező) található kulcsszavak alapján történik. Ha egy rekordot ellátunk a dokumentum használtságára vonatkozó adatokkal, lehetővé válik egy újabb szempont, a „népszerűség” szerinti keresés bevezetése, amely a Google PageRank algoritmusával rokonítható. E keresési mód használata persze nem kötelező: a felhasználó bármikor „kikapcsolhatja”.

A beszélgetésközpontú szemlélet meghonosítása révén a katalógus dinamikus rendszerré válik, amely olyan elemeket is tartalmazhat (pl. blog-bejegyzéseket), amelyek csupán ideig-óráig léteznek, mert a felhasználó a későbbiekben jónak látja törölni vagy módosítani azokat. Mindebből az következik, hogy a katalógusnak többnek kell lennie szimpla metaadattárnál: kiterjedtebbnek, a többi könyvtári rendszerhez illeszthetőnek kell lennie, hogy a végső soron kialakuló, részvételen alapuló könyvtári rendszer koherens képet nyújtson a felhasználók felé.

A részvételi könyvtárosság integrációjának keretei

A részvételi hálók és a könyvtárnak beszélgetés-ként való felfogása nem új keletű elképzelések. Úgy tekinthetünk rájuk, mint a múlt és jelen fejleszteségeinek integrálását és jövőbe mutató életképes tervvé formálását szolgáló eszközökre. Az ábrán nyíllal (1. ábra) illusztrálható, hogyan alakulhatnak át a könyvtárak jelenlegi rendszerei valódi részvételi rendszerekké. Az ábra bal részén található a jelenlegi könyvtári rendszerek. Jóllehet a terminológia könyvtáranként változó, ezek a rendszerek jórészt minden könyvtári weboldalon fellelhetők. Egy felületen való láttatásuk rávilágít, mennyire zavaros képet mutatnak a felhasználóknak, akik gyakorta a kevéske használható segítség igénybevételével maguk kénytelenek eldönteni, hogy a katalógusban vagy az adatbázisban keressenek-e előbb; mely adatbázist válasszák; a katalógus valójában csupán egy másik adatbázisnak tekintendő-e stb.? A könyvtári szolgáltatások kiszélesítése sokszor együtt jár az információkeresési műveletek bonyolultabbá tételével. A megoldás a könyvtári rendszerek integritásában, mindenféle bonyolultságtól mentes kombinálásában rejlik.

A referenszolgáltatás és a közösségi részvétel fúziója

A részvételen alapuló könyvtárosság tekintetében kiemelt helyet foglal el a referenszolgáltatás, amely a leginkább fogható fel beszélgetés-szerű tevékenységként. Az online referensz egyfelől lehetővé teszi az intézmények közötti együttműködést, ugyanakkor lehetőséget nyújt egy másik számára is forrásként alkalmazható tudásbázis kiépítésére. Új fejlesztés a referenszblog, ahol kérdezz-felelek formában folyik a párbeszéd

könyvtárosok és felhasználók között. A részvételen alapuló könyvtárosság másik újszerű működési területe a közösségi részvétel támogatása felhasználói közösségek létrehozása révén. Egyes könyvtárak szerverhelyet adnak lokális közösségek számára, a web 2.0-ás technológiák meghonosításával pedig fórumokat, blogokat, wikiket hozhatnak létre e csoportok számára. E két fontos terület mellett különös jelentősége van a digitális gyűjtemények és az intézményi repozitóriumok létrehozásának.

A könyvtári metaadatok fúziója egy bővített katalógusban

Az egyesített könyvtári katalógusokban egyszerre tudunk keresni a hagyományos dokumentumok között és az elektronikus adatbázisokban. E katalógusok kiegészíthetők a közösségek által létrehozott információforrásokkal, amelyek így ugyancsak kereshetővé válnak. A források leírása szintén történhet részvételi alapon. Hagományos esetben a könyvtáros látja el metaadatokkal a rekordokat. A részvételi hálóknak a felhasználókat arra bátorítják, hogy fűzzenek megjegyzéseket („commenteket”) az egyes elemekhez. A megjegyzéseket azután, amennyiben létezik arra megfelelő szabvány, a könyvtárak egymás rendelkezésére bocsáthatják. A kielemezett megjegyzéseket a felhasználói adatbázisokkal kombinálva ugyanakkor egy alapos ajánló rendszer („recommender system”) építhető fel, amelyben a felhasználók tájékozódhatnak a legfrissebben felfedezett érdeklődésű körükbe vágó dokumentumokról. Hogy a katalógus több legyen, mint a digitális információhordozók szurrogátumainak tára, lehetővé kell tenni a közösségi repozitóriumokban található digitális tartalmak és a katalógus mint készletfelügyelő rendszer közötti közvetlen átmenetet.

1. ábra A hagyományos könyvtár valódi részvételen alapuló rendszerré alakulása

Részvételen alapuló könyvtár építése

Az osztott rendszereknek egy könyvtári rendszerrel való integrálása után kétféle gyűjteményről beszélhetünk: egyfelől az információforrások, másfelől az információforrásokra vonatkozó információk gyűjteményéről. Az első jelenti a könyvtár és a felhasználók által létrehozott digitális tartalmat, közösségi repozitóriumot, a második az egyrészt formális, másrészt felhasználók által kreált metaadatokat tartalmazó bővített katalógust. A két rendszer, a közösségi repozitórium és a bővített katalógus egyesítése elősegíti a források hatékony megtalálásán túl a felhasználók bekapcsolódását a beszélgetésbe. A felhasználó metaadatokat (tag-eket) fűzhet az egyes rekordokhoz, valamint újabb tartalmakkal (cikkekhez kapcsolódó linkekkel, saját készítésű képek feltöltésével) bővítheti a repozitóriumot. Ilyen módon valósul meg a részvételen alapuló könyvtár, amelynek előnye, hogy a hozzáférés nemcsak a könyvtár weboldaláról, hanem – például a Google vagy a MySpace szolgáltatások igénybevételével – a beszélgetés bármely pontjáról lehetséges, vagyis nem csupán akkor, amikor a felhasználó felismeri, hogy szüksége van valamely könyvtári szolgáltatásra.

Beszélgetés és megőrzés

A könyvtárak nem csupán előmozdítói a beszélgetéseknek, hanem az utókor számára meg is őrzik azokat. Érdekes olyan intézményi repozitóriumokat létrehozni, amelyek megfelelő információs struktúrába ágyazva visszakereshetővé, rekonstruálhatóvá teszik a beszélgetések menetét.

Legyünk ott, ahol a beszélgetés folyik!

A mashupok, remixek lehetőséget nyújtanak arra, hogy könyvtárunk egyes funkcióit más szájtokba illeszthessük. Ily módon például a felhasználó a saját weboldaláról indíthat keresést a katalógusunkban. Már nem elég ott lennünk, ahol a felhasználó van. Ott kell lennünk, ahol a beszélgetés folyik: nem elég ott lenni a felhasználó deszktopján, ott kell lenni a levelező programjában, a MySpace oldalai között, az instant messengere partnerlistáján, az RSS feed olvasójában. Mindehhez az információk decentralizálására van szükség. Például arra, hogy a katalógus-adatok beágyazhatóvá váljanak a felhasználó böngészőjébe vagy levelező programjába. A mashupok révén a könyvtár kerül bele a felhasználói térbe ahelyett, hogy a felhasználót csalogatná saját terébe.

Kihívások és lehetőségek**Technikai kihívások és lehetőségek**

A részvételi hálók létrehozását támogató szoftverek (blogok, wikik, RSS feedek) implementálása nem bonyolult feladat. A megfelelő eszköz kiválasztásánál tényező lehet, hogy kereskedelmi forgalomban lévő vagy nyílt forráskódú szoftverekben gondolkodunk-e. Utóbbiaknak sok előnye van: olcsók, könnyebben adaptálhatók, sok esetben jobbak. Mindezek mellett hátrányuk lehet, hogy nagyobb műszaki felkészültséget igényelnek (nem annyival nagyobb, mint sokan vélik), valamint nincs technikai támogatásuk (szupportjuk). A legnagyobb akadályt a könyvtárakban éppen használatos, jól megszokott integrált könyvtári rendszerek jelentik, amelyek esetenként rugalmatlannak bizonyulnak, és az újonnan megjelenő felhasználói igényekhez való idomulásuk több évet vehet igénybe. A kihívások és problémák mellett ugyanakkor ott vannak az új technológiákban rejlő lehetőségek, s éppen erre kíván a cikk is rámutatni. Megvan a lehetőség egy részvételi háló kiépítésére, aminek köszönhetően az új technikák, szolgáltatások közösen tesztelhetők; az így megvalósuló párbeszéd (beszélgetés) folyamán megtörténhet a fogalmak közös definiálása, tisztázása, és a könyvtári szolgáltatások közös fejlesztése, optimalizálása.

Operatív kihívások és lehetőségek

A könyvtár nemcsak a „tudásbizniszben”, hanem az „infrastruktúra-bizniszben” is érdekelt. Az új technológiák lehetőséget biztosítanak a könyvtári infrastruktúra kamatoztatására például az által, hogy a könyvtár bloggolási lehetőséget nyújt különböző közösségek, szervezetek számára. A részvételi hálók lényege nem abban áll, hogy minden könyvtárosnak van egy blogja, hanem hogy a könyvtár a maga infrastruktúrájának felajánlásával, ill. áruba bocsátásával képes előmozdítani a kommunikációt, a beszélgetést. A könyvtárak általában szívesen adják kölcsön tereiket különböző helyi nonprofit vállalkozásoknak. Miért ne nyújthatnának lehetőséget például webkonferenciák tartására? És miért szükségszerű, hogy ezt ingyen és bérmentve tegyék?

Irányelvek a jogosultságok kezelésében

Minél tágabb teret engedünk a felhasználói inputoknak, annál többször kell szembesülnünk a rendszer buktatóival. Szerencsére ma már a legtöbb számítógépes rendszer lehetővé teszi a fel-

használói jogosultságok kezelését. Egyes közösségek (l. például Amazon, Wikipedia) érdem alapján osztják ki a jogosultságokat, vagyis minél magasabb szinten járul hozzá az adott felhasználó a szájthoz, annál nagyobb elismerésben részesül: például egyszerű résztvevőből szerkesztővé (editorrá) léphet elő. Ezt az elismerésen és bizalmon alapuló rendszert könyvtári környezetben is érdemes volna meggyökereztetni. A jogosultságok intelligens kezelésével együtt jár, hogy több információ kerül a felhasználóról a birtokukba, mint annak előtte.

Etikai problémák

A könyvtár azzal, hogy részt vállal a beszélgetés előmozdításában, megkerülhetetlenül befolyást gyakorol a beszélgetés révén keletkező tudásra. A kérdés tehát nem az, van-e befolyása a könyvtárnak a beszélgetés formálására, hanem hogy mely

beszélgetéseket, milyen módon, milyen hatékonysággal befolyásol?

Javaslatétel

A tanulmány elsősorban azzal a javaslattal él, hogy a könyvtárak tevékeny módon, a megfelelő, korszerű technológiák alkalmazása révén vegyenek részt a részvételi hálókról szóló beszélgetésben. Aktívan ki kell próbálniuk az újító technológiákat, és afféle kísérleti terepként utat kell nyitniuk a részvételi, participatírikus könyvtár felé.

/LANKES, R. David-SILVERSTEIN, Joanne-NICHOLSON, Scott: *Participatory networks: the library as conversation.* = *Information Technology and Libraries*, 26. köt. 4. sz. 2007. p. 17-33./

(Dancs Szabolcs)

Újdonság!

Megjelent

A magyar autógyártás 100 éve c. DVD-ROM!

A BME OMIKK gondozásában megjelent multimédia-enciklopédia neves szakírók – többek között *Bálint Sándor, Barkóczi Jolán, Bödök Zsigmond, Esztervári Ervin, Haris Lajos, Horváth Árpád, Jancsó Erzsébet, Krepsz Zoltán, Lévai Zoltán, Maertens György, Pentelényi János, Varga Károly, Velich István, Zsuppán István* és mások – munkái alapján foglalja össze a magyar autógyártás évszázados történetét, úttörőit és hírnevessé vált alakjait, nevezetes műhelyeit és gyárait, alig ismert és híres gyártmányait, a hazai autóipar jellemzőit és intézményeit, az autógyártással kapcsolatos múzeumi gyűjtemények anyagát, az autógyártás emlékeit őrző eszmei és tárgyi dokumentumokat, valamint 21. századi eredményeit és perspektíváit.

Ár: 3600,-Ft áfával + postaköltség

Megrendelhető:

a TMT Szerkesztőségénél, tel., fax: 463-2446, és a tmt@omikk.bme.hu vagy acsuak@omikk.bme.hu e-mail címen.